

אגרות הרי"ף הלכות ומנהגי ימי ספירת העמר

הלכות ומנהגי ימי ספירת העמר כמנהג האדמו"ר רבי יאשיהו פינטו שליט"א, ראש מוסדות שובה ישראל העולמית • ל"ג בעומר תשפ"ב

יום ל"ג בעמר

ש'לג'לגו על תאוות הבצע של פלורוס, סובבו ברחובות העיר וקללו וקבצו מעות עבורו ולמחרת פרץ המרד בגלוי.

ו. יש שסוברים שביום ל"ג בעמר יצא רבי שמעון מן המערה בפקיעין, שבה התחבאו במשך שלוש עשרה שנה.

ז. וכן יום ל"ג בעמר הוא יום פטירתו של רבי שמעון בר יוחאי.

ח. ביום ל"ג בעמר נסמכו רבי שמעון בר יוחאי וחבריו על ידי רבי עקיבא, אחרי שמתו עשרים וארבעה אלף תלמידי רבי עקיבא.

ט. יום ל"ג בעמר הוא יום הפטירה של רבנו הרמ"א, רבי משה איסרליש בעיר קראקא, ונהגו לעלות לקברו.

י. בליל ל"ג בעמר סופרים שלושה ושלשים יום לעמר, שהם ארבעה שבועות וחמשה ימים לעמר.

יא. צריך להזהר בלילה זה, ליל ל"ג בעמר מבין השמשות והלאה, שלא יאמר היום ל"ג בעמר עד שיספר בברכה.

יב. מספר על הרב הקדוש בעל ספר

א. ל"ג בעמר בכל השנים הוא ביום י"ח באייר ואינו חל בימים שני, רביעי ושבת, אלא בימים ראשון, שלישי, חמישי או ששי.

ב. ביום השבוע שחל בו פורים, באותה השנה חל בו ל"ג בעמר, ובאותו היום יחול יום רביעי של חג סכות הבא.

ג. יש שסוברים שבאותו היום החל המן לרדת לאבותינו במדבר.

ד. ב"ה באייר, שנת ב' אלפים תפ"ט, יצאו שלשת אלפים איש מבני ישראל להלחם באנשי העי.

ה. ביום ל"ג בעמר, י"ח באייר שנת ג' אלפים תתכ"ה, החל מרד היהודים בירושלים נגד הרומאים, בסוף ימי הבית השני, בימי נציבותו של הנציב הרומי האחרון פלורוס. (מספר שביום י"ז באייר שלח פלורוס לראשי היהודים

בירושלים וצום למסר לו י"ז כפרות זהב, כדמי ענשים על המארעות בקיסריה, על עמידתם של היהודים שם נגד הרומאים. הדבר עורר התרגזות בירושלים ורבים העזו וקללו את פלורוס בפמבי. אחרים

הנה יום קדוש זה מאיר על קדושי עליון להתגלות לעולם.

יג. מעשה זה יש בו כח עצום, ומד זקני זצוק"ל היה מספר אותו בכל ערב ל"ג בעמר. (מובא בספר טעמי המנהגים עמוד רסג):

מעשה גם נפלא כי נורא הוא, אשר בעינינו ראינו והנני עד ראיה לספר בקהל, בהיותי במרון ביום ל"ג בעמר בשנת תרפ"ג שחל אז ל"ג לעמר ביום ששי, ושכמעט רב הקהל מאלפי ישראל שהיו שם בל"ג לעמר נשארו אז במירון לשבות שם את יום השבת.

ביום השבת קדש בבקר, אחר תפלת מוסף שהתפללנו אז בבית המדרש על יד ציון קודש הקדשים הרשב"י, במנין האחרון קרוב לחצות היום, נשמע קול רעש גדול, שילד אחד מאחינו הספרדים שאמו נדרה לעשות לו תגלחת (חלאקה) הראשונה כמנהג הידוע, ופתאום אחזתו להילד מחלת החולירע רחמנא לצלן ושבק חיים לנו.

הילד היה מנח באחד החדרים הקטנים הבנויים למעלה, עלי גגות הציונים בחצר הקדש. וצווי הרופאים (שהיו שם מטעם הממשלה) שצריכין לעשות הסגר (קארנטיין) על כל אנשי החצר מספר ימים.

וכשנשמעה פקודה זו, רבים מההמון נבהלו והתחילו לברח מהחצר על שערי ואין עוד יוצא ואין בא, ומבית ומחוץ היו נשמעים צעקות קולות ובכיות, כי רבים מהיוצאים מחוץ לחצר עזבו את ילדיהם ואנשי ביתם וחפציהם בפנים החצר, והחצר נסגרה ונשמרה על ידי השוטרים.

ועל כלם עלה ונשמע קול יללה מהאשה, אם הילד המת, בנה הראשון והיחיד שהביאתו לתגלחתו הראשונה, ונהפכה שמחתה לתונה. ואנכי בעיני ראיתי את הילד מנח בחדרו על הארץ יורק ומת, וכל הקהל הצטערו מאוד על

החרדים, שהיה בזמן הבית יוסף ורבנו האר"י הקדוש ורבנו האלשיך, אך היה נסתר ועבודתו היתה משמש בבית המדרש בעיר הקדש צפת. איש לא ידע על עוצם גאונותו וקדשתו והחזיקו בו לאיש פשוט ותמים.

פעם אחת בהיותו ביום ל"ג בעמר בציון רשב"י במרון, כשהיו שם רבנו האר"י הקדוש עם החברים, רקד עמהם זמן רב לכבוד הלולא דרשב"י ואחר כך רקד עם זקן אחד לבוש בגדים לבנים בעל צורה ובעל קומה משכמו ומעלה, גבה מכל העם, שרקד תחלה לעצמו בשמחה עצומה עם אנשי בריתו שלא הכירום.

בתוך הרקודים והמחולות קפץ האר"י הקדוש ואחז בידו של אותו זקן ורקדו שניהם יחדו זמן רב בהתלהבות רבה, ואחר כך אחז האר"י בידו של בעל ספר החרדים ורקד עמו גם כן הרבה בשמחה ובטוב לבב.

אחר שיעצאו משם, הרהיבו תלמידי רבנו האר"י עז בנפשם לשאול אותו, "אל נא יחר בעיני אדוננו, אם נשאל אותו בנוגע לכבודו הרם שזהו כבוד התורה בנגלה ובנסתר, כי מה שרקד כבוד קדשתו עם הזקן אין אנו מכירים אותו, ובודאי אדם גדול הוא, אבל מה שרקד עם השמש הר"ר אלעזר אזכרי בעל ספר חרדים, אם כי הוא ירא שמים אבל אין זה כבודו של רבנו, רבנו של כל בית ישראל לרקד עמו ביחד.."

והאר"י שמע את דברי תלמידיו ושחק והשיב להם, הלא אם התנא האלוקי רשב"י רקד עמו ביחד, לא יהיה לי הצעיר לכבוד לרקד עמו?!

והבינו אז התלמידים את המחזה, כי הזקן הנזכר היה רשב"י בכבודו ובעצמו, אשר שש ושמח בשמחת החבריא קדישא, שבאו להלולה דילה. ומאז נודע הדבר מי הוא המשמש בקדש בעל ספר החרדים, שעקבותיו לא נודעו בעז קדשתו וצדקותו, שכל ימיו קים מקרא "והצנע לכת עם אלהיך"

נפש אחת מישראל וצעד אמו. ולא יכלנו מרב צער לעשות קדוש ולסעוד סעודתא דצפרא דשבתא.

והנה פתאום קמה אם הילד וחרגה מתניה כאשת חיל, ולקחה הילד המת על ידה וירדה למטה בבית הכנסת שעל יד הציון הקדוש הרשב"י, והניחתו על הרצפה שעל יד הציון הקדוש, ובקול מר צורחת ובבכי צועקת האשה אם הילד: הוי צדיק, צדיק, רבי שמעון, הנני אמתך. באתי כאן לכבודך, לגלח בני היחיד אשר נתן לי השם יתברך בזכותך. וקימתי את הנדר אשר נדרתי, להביא כאן ביום ל"ג בעמר. ואתמול הביאותי חי ועשיתי לו תגלחת בשירים וזמרה, בתף ובכנור, במשחה ושמחה. ועתה איך אסע מכאן בלי הילד, וכו' וכו'. ובאיזה פנים אבאה לבית.

וקולותיה ובכיותיה היו נשמעים על כל החצר הקדוש, ולב מי לא נמס כמים לשמע את קול צעקות האשה מרת הנפש.

ואחר כך קמה ואמרה: צדיק צדיק, הנני מניחתו לפניך כמו שהוא, אנא אל תבישני ואל תשיב פני ריקם, ותחזירו לפני חי ובריא כמו שהבאתי אתמול לפניך, ויתקדש שם שמים ושמך בעולם, וידעו כי יש ה' וצדיקים שופטים בארץ.

וסגלה סגרו הדלת של בית הכנסת של ציון הרשב"י, ולא נשאר אלא הילד. כעבר כמה רגעים הקול נשמע מבית הכנסת, צעקת הילד לאמו. החכם שם פתח הדלת לפניו, והנה הילד קם על רגליו וצועק: אמא תני לי מעט מים כי צמא אני. ונתנה לו מים והיא העלתהו הגגה למקום חדרה מקדם, ונעשה רעש גדול מתחתית הילד המת.

וכל הקהל באו לראות הילד החי, וגם הרופאים התאספו שמה ובדקו את הילד, והודו ואמרו שאין זה בדרך הטבע כלל, אלא מעשה נסים, תחית המתים על ידי התנא רבי שמעון.

והתירו תכף ומיד לפתח שערי החצר, כי אין צורך לעשות קאראנטין והיה אז קדוש ה' גדול מאוד, וכל הקהל ברכו ברכת מחיה המתים.

יד. ביום פטירתו של רשב"י, גלה לתלמידיו את האדרא זוטרא שבה סודות תורה נשגבים. והנה מובא בזהר הקדוש (חג דף רצא) למדנו באותו יום שרשב"י רצה להסתלק מן העולם והיה מסדר דבריו, התאספו החברים אצל רשב"י.

היו לפניו רבי אלעזר בנו, רבי אבא ושאר חברים וכו'. אמר רשב"י הנה עתה שעת רצון היא, ואני רוצה לבוא בלי בושה לעולם הבא. והנה דברים קדושים שלא גליתי עד עתה, אני רוצה לגלות לפני השכינה, שלא יאמרו שבחסרון נסתלקתי מן העולם.

ועד עתה היו נסתרים בלבי, כדי להפנס בהם לעולם הבא, וכך אני מסדר אתכם: רבי אבא יכתב ורבי אלעזר ילמד בפה ושאר חברים ידובבו בלבם וכו'.

אחר שגלה לתלמידיו את האדרא זוטא, נאמר שם: אמר רבי אבא, לא גמר המאור הקדוש לומר חיים עד שנשתככו דבריו, ואני כתבתי וחשבתי לכתב עוד, ולא שמעתי ולא הרמתי ראשי כי האור היה גדול, ולא הייתי יכול להסתכל.

בתוך כך נזדעזעתי, שמעתי קול הקורא ואומר: ארץ ימים ושנות חיים, אחר כך שמעתי קול אחר: חיים שאל ממך.

כל אותו היום לא פסק האש מן הבית ולא היה מי שיגיע אליו, כי לא יכלו מחמת שהאור והאש היו מסבבים אותו כל אותו היום. נפלתי על הארץ וגעיתי, אחר שהלכה האש ראיתי את המאור הקדוש, קודש הקדשים שנסתלק מן העולם, שנתעלף ושוכב על ימינו ופניו צוחקות וכו'.

הנה רשב"י חבר שני ספרים: אדרא רבא ואדרבא זוטא.

אדרא זוטא היא ההמשך של אדרא רבא ונכתבה ביום שמת רשב"י ולפני פטירתו כשהיה מגלה את סודות התורה, רבי אלעזר היה מפרשם ורבי אבא כותבם בספר.

והנה מקור המילה אדרא היא ביונית, ופרושה ישיבה או אסיפה של חכמים. את האדרא רבא כתב ולמד עם יותר תלמידים, ואת האדרא זוטא לפני פטירתו היו פחות תלמידים.

טו. הנה הזהר הקדוש (חג דף רצו) כתב, שאחרי הסתלקותו של רשב"י, באו מכים ובעלי מגנים מכפר צפודי (שרצו שיקברו אותו במקומם ובאו לקחתו בכח). גרשו אותם בני מירון וצעקו עליהם בהמוניהם, שרצו שלא יקבר שם. (אלא שיקבר אצלם)

אחר שיצאה המטה מן הבית, היתה עולה באויר ואש היתה לוהטת לפניה. שמעו קול, התכנסו ובואו והתקבצו להלווה של רבי שמעון, יבוא שלום ינוחו על משכבותם.

כשנכנס אל המערה שמעו קול בתוך המערה: זה האיש מרעיש הארץ מרגיז ממלכות. כמה מקטרגים ברקיע נשקטים ביום הזה בשבילך, זהו רבי שמעון בר יוחאי שאדוננו משתבח בו בכל יום.

אשרי חלקו למעלה ולמטה, כמה אוצרות עליונים שמורים לו, עליו נאמר "ואתה לך לקץ ותנוח ותעמד לגרלך לקץ הימין".

טז. הנה היו שהטילו ספק בזהוי הציון הקדוש של רשב"י, ושואלים מדוע אין הוא נזכר במסעות רבי בנימין מטדלה, (במאה האחרונה לארץ החמישי) וגם רבי מנחם החברני שתר בארץ ישראל בשנת תתקל"ו והיה במרון, מציין את קברו של רשב"י בכפר חנניה, הרחוק הרבה ממירון. אך חזקה עלינו דברי רבנו משה קורדובירו ורבנו האר"י הקדוש ותלמידו

רבנו חיים ויטאל, שאחזו שבמרון שם מקום קבורתו של התנא הגדול.

יז. הנה מספר תלמידו של רבי עובדיה מברטנורא, ששהה בצפת בראשית חשוון, ה' אלפים רנ"ו: עוד ראיתי בית כנסת מרבי שמעון בר יוחאי, וגם הוא בגין אבנים גדולות, אבל עתה הוא חרב ולא נשאר ממנו רק כתל אחד.

ואומרים אנשי ספיטה (צפת) כי מקבלים הם, כי כאשר יפל הכתל ההוא, אז יבא משיחנו במהרה בימינו.

ומספר בקדמונים, כי בשנת גרוש ספרד נפלה השאיטה בכתל ההוא, והתחיל לפל, ואז עשו אנשי ספיטה יום משתה ושמחה.

יח. הנה יום פטירת רבי אלעזר בן רשב"י אינו ידוע בדיוק, יש אומרים כ"ה באולול.

וידוע שהביאו את גופו הטהור למרון אצל אביו רשב"י בערב יום כפור, כדמוכא בגמרא (בבא מציעא פד) ובפסיקתא דרב כהנא ומשם בטעמי המנהגים (עמוד רסב)

כאשר עמד רבי אלעזר למות, אמר לאשתו יודע אני בחכמים שהם כועסים עלי ולא יטפלו בי יפה בקבורתי. השכיבי אותי לאחר המיתה בעלית הגג, ואל תפחדי ממני שלא תארע בגופו כל תקלה וכל סרחון.

אמר רבי שמואל בר נחמני, ספרה לי אמו של רבי יונתן, שספרה לה אשתו של רבי אלעזר בר שמעון, לא פחות משמונה עשרה שנה ולא יותר מעשרים ושתיים שנה הניחה אותו כך בעליה, ובכל זאת כאשר היתה עולה לבדק בשערותיו כאשר היתה נתלשת שערה, היה יוצא דם. כלומר, נשאר כבשעת מותו.

יום אחד ראיתי תולעת היוצאת מאזנו, חלשה דעתי מצער, שהנה רמה שולטת בגופו.

נראה לי רבי אלעזר בחלום, אמר לי שזה ענש,

על כך שפעם אחת שמע שמזלזלים בתלמיד חכם ולא מחה כפי שהיה ראוי.

ועוד מספרים כי כאשר היו באים שנים לדון אחר מותו, היו עומדים על הפתח וכל אחד היה אומר את טענותיו. ואומר איש פלוני אתה חיב, איש פלוני אתה זכאי.

ועוד מספרים כי יום אחד התקוטטה אשתו עם שכנה. קללה השכנה, תהי כבעלך שלא נתן לקבורה. אמרו חכמים, כל כך הרבה ודאי אין זה דרך ארץ, וחיבים אנו לטפל בקבורתו. ויש אומרים שדבר אחר גרם שרשב"י נראה להם בחלום ואמר להם, גרגיר אחד יש לי ביניכם ואינכם רוצים להביאו אצלי. (לקברו לדי')

הלכו חכמים לעסק בקבורתו, ולא הגיחו להם בני העירה עכבריא (גוש חלב) שם היה מנח רבי אלעזר, לפי שכל אותם שנים שרבי אלעזר היה ישן (שוכב אחרי מיתתו) בעליתו, לא באה חיה רעה למקומם.

יום אחד, ערב יום כפור היה והיו כלם טרודים. שלחו חכמים לבני העירה בירי הסמוכה לשם והוציאוהו את מטתו והביאוה למערה שבה היה קבור אביו רשב"י. מצאו נחש המקיף את המערה, שלא נתן להם להכנס. אמרו, פתח פיה ויכנס בן אצל אביו, פתח להם וקברוהו.

יט. הנה בספרי הזהר הקדוש והתקונים, נקרא רבי שמעון בר יוחאי בוצינא קדישא. פרוש, גיצוץ קדוש או מנורה קדושה.

והנה במקדש מלך על הזהר הקדוש (חא דף ז) הביא השוואות רבות בין משה רבנו לבין רשב"י, שמה שארע או נאמר לזה, ארע ונאמר לזה. (וכך היה מנהג קדמון לנסע ב-ז באדר לציון רשב"י)

והנה בוצינא קדישא נקרא על ידי משה רבנו, עין בזהר הקדוש (חג דף רלד) אמר רעיא מהימנא (משה רבנו) לרשב"י, בריך אנת בוצינא קדישא, בוצינא דדלק קמי מלכא ומטרוניתא.

כ. הנה רבי יהודה קרא לרבי שמעון, שבת. מה שבת לה' קודש, אף רבי שמעון בר יוחאי שבת קדש להשם, וכן שבת עם הכולל בגימטריא שמעון בר יוחאי. וכן אליהו הנביא קרא לרבי שמעון בר יוחאי שבת. (זהר הק חג דף קמה)

כא. רבי יוסי אמר עליו "שפתים ישק משיב דברים נכחים" (גטין ט)

רבי יוחנן אמר עליו, כדאי הוא רבי שמעון בן יוחאי לסמך עליו בפניו ושלא בפניו (פסחים נא) רב אדא בר אהבה אמר עליו, ינוח לו רבי שמעון ברכות על ראשו. (עבודה זרה ס)

רבא אמר עליו, כל אם יולדת בן כרבי שמעון. שבור מלכא אמר עליו אפריון גמטיה (חו חו מגיע לו).

(בבא מציעא קיט ושבת מה)

כב. נוהגים לפאר את בית הפנסת בכל מיני פאר, ומעטרים כל הנרות בכל מיני ורדים, ומרבים בהדלקת נרות לכבוד התנא הקדוש. ולומדים האדרות ואומרים שירות ותשבחות ופיוטים, אחרי כן עושים סעודה ושותים ושומחים, ואחר כן עולים לגג ועושים הדלקה גדולה, והכל עושים מאהבה לשם שמים.

כג. והנה טעם הדבר, לפי שיום פטירתו של רבי שמעון בר יוחאי היה יום ארץ יותר, שבאותו יום גלה סודות האדרא קדישא, ולא היתה רשות לשמש לשקע עד סיום סודותיו שאז עלתה נשמתו למרום.

כד. הנה עוד טעם, משום ששבעת השבועות של ספירת העמר הם כנגד שבעה קולות שבתהלים (פרק כט) הבו לה' בני אלים. השבוע החמישי הוא כנגד קול ה' חצב להבות אש, על כך מדבים אור בל"ג בעמר, (שהוא השבוע החמישי) שהספירה היא הוד שבהוד, והוא גם כן הלולא דרבי שמעון.

כה. ועוד דעה מדוע עושים ההדלקה, שהיא

זכר למשוואות שהיו מעלין להודיע על קדוש החדש, והרומאים הכובשים אסרו לעשות כן. לכן היו המדורות סמל וגם של מרד, ועל כן ביום ההלולה דרבי שמעון בר יוחאי שהיה המורד הגדול נגד הרומאים, תלמידו של רבי עקיבא, שהיה נושא כליו של בר כוכבא מדליקין מדורות על קברו.

כו. הנה נהגו לשרף בגדים יקרים במדורה שעושים במרון לכבוד רבי שמעון בר יוחאי. הנה יש שכתבו שיש במעשה זה משום בל תשחית ומשום מעשה האמורי, ויש שכתבו שלא היה מנהג כזה, ויש שדחו ערעורם וכתבו דאדרבה יש מצוה בזה. ומספר על קדושי עליון שהיו שולחים מחו"ל מטפחת יקרה, לשרף בהדלקה.

ועדות מאדם ירא השם שעדין בין החיים, שמר זקני זצוקל שלה אותו ביום ל"ג בעומר לציון הרשב"י, ומסר לו מטפחת יקרה שישלך אותה בהדלקה.

כז. והנה אחד מהטעמים לשמחה המרובה ביום ל"ג בעומר, דהנה המלכות גזרה על רשב"י מיתה, והרוגי מלכות אינם נקברים, ורשב"י זכה להנצל מהגזרה ולמות מיתת שמים, וזכה להקבר ולכן ביום פטירתו מן השמים ולא בידי המלכות שמחים שמחה עצומה.

כח. ועוד שרבי שמעון רצונו שישמחו ביום פטירתו.

כט. ועוד מכל חכמי ישראל לא היה אחד שהבטיח לכללות ישראל להצילם מיום הדין ולפטורם מן הדין כי אם רשב"י, והואיל וביום פטירתו הוא גם ממליץ טוב בעד כלל ישראל וממתק הדינים מעליהם על ידי הסנגוריה שהוא מלמד עליהם לפני הקב"ה, לכן עושים סעודות ושמחת מצוה באותו היום.

ל. הנה מובא בספר שפתי צדיק לרבי פנחס מנחם מפילץ (הובא במסעות מירון עמוד צ"ט)

בהסבירו את הנהגת רבי העניך מאלכסנדר, לברך את חסידיו בל"ג בעומר שיתקבלו תפלותיהם לרצון מן השמים, שכח היום מזכיר את מוצאי יום הכפורים.

לא. מספר על רבנו האור החיים הקדוש זצוק"ל, כשהגיע לתחתית ההר ירד מהחמור והיה עולה כפוף על ידיו ורגליו וכל הדרך היה גועה וצועק, היכן אני השפל נכנס למקום אש להבת שלהבת קודש, וכל פמליה של מעלה וכל נשמות הצדיקים. וכמה זהירות צריכים להזהר מי שזוכה להיות בהר הקדוש, על כל מחשבה, על כל ראייה, על כל אכילה, פחד ואימה וחרדת קודש.

לב. קדם תפלתו בציון רשב"י יתן צדקה לעניים. ומובא במטה משה (סימן תשפט) בשם המהרש"ל על הפסוק בתהלים (י"ז טו) "אני בצדק אחזה פניך" וידועה הגמרא (בבא בתרא י) רבי אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי, אמר דכתיב: אני בצדק אחזה פניך.

והנה ידועים דברי רבנו הרמ"א זצוק"ל (סימן תקפא סעיף ד) נוהגין לילך על הקברות ולהרבות שם בתחנה (מהר"ל) ונותנים שם צדקה לעניים. (כל בו)

לג. הנה כתב בספר הלולה דרשב"י (דף ב הערה ב) ידוע מכתבי האר"י זצוק"ל, כי במקום מנוחת הצדיק שם הוא פנימיות נפשו, שהוא בחינת צלם דצלם, ועל בגין הציון של קברו שוכן שם בחינת מקיפי נפשו שהם בחינת צלם דצלם. אם כן, בגין המצבה והציון הוא כעין כסא ומושב למקיפי הנפש.

לכן יזהרו מאוד כל המבקרים בקברי הצדיקים, שלא יניחו ידם או ראשם על בגין הציון, כי לא כל אחד ראוי ליגע ולהכניס ראשו וידיו בגבול מקיפי נפשו של אותו הצדיק, כי האור למעלה על הציון הוא קדוש ומקדש מאוד, ממקיפי הנפש הקדוש של אותו צדיק החונה שם.

וּבְזֶה יוֹכֵן מ' ש' בְּסֵפֶר עֲשֶׂרֶה מְאֻמְרוֹת לְרַמ' ע מִפְּאֵנוּ זְכוּק"ל, שְׂאִוִיר גֵּן
 עֶדֶן מִתְּפִשֵׁט סְכִיב כֹּל צְדִיק וְנִרְשָׁמִים בְּאוֹר זֶה כֹּל מַחְשְׁבוֹתֵיהֶם וְדַבּוּרִים
 הַקְּרוֹשִׁים, תּוֹרָה וְעִבּוּדֵת ה' שֶׁל אוֹתוֹ צְדִיק. שֶׁבֶת פְּרִשֶׁת בְּחֻקוֹתֵי

וְהִנֵּה מוֹבָא בְּדַרְכֵי חַיִּים (סִימָן תרל) בְּשֶׁבֶת
 פְּרִשֶׁת בְּחֻקוֹתֵי שְׁקוּרִין בַּה הַבְּרוּכוֹת, הִיָּה רְגִיל
 עַל לְשׁוֹנוֹ לְעוֹרֵר דְּבָרֵי הַגְּמָרָא בְּמִסְכַּת מְגִלָּה,
 דְּקוּרִין הַתּוֹכַחָה קִדָּם שְׁבוּעוֹת, כִּי עֲצַרְת גַּמִּי
 רֹאשׁ הַשָּׁנָה הִיא, בְּכַדִּי שֶׁתְּכַלֶּה שָׁנָה וְקַלְלוֹתֶיהָ,
 וְע"כ צְרִיכִין לְהַכִּין אֶת עַצְמָם בְּתַשׁוּבָה שְׁלֵמָה
 לְקִרְאָת הַשָּׁנָה הַחֲדָשָׁה הַבָּאָה לְקִרְאָתֵנוּ לְשָׁלוֹם,
 שְׁנִזְכֶּה בָּהּ לְגֵאֻלַּת עוֹלָם וְתַחַל שָׁנָה וּבְרוּכוֹתֶיהָ
 לְכַלֵּל יִשְׂרָאֵל בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ.

ב. בְּשָׁנֵי וַחֲמִישֵׁי בְּפִרְשֶׁת בְּחֻקוֹתֵי, וּבְמַנְחָה
 בְּשֶׁבֶת שֶׁלְפָנָי, קוֹרְאִים לְכַהֵן לְלוֹי וּלְיִשְׂרָאֵל
 כְּדַמְצוֹי בְּסִדּוּרִים.

א. פְּרִשֶׁת בְּחֻקוֹתֵי נִקְרָאת בְּכֹל הַשָּׁנִים לְפָנֵי
 שְׁבוּעוֹת. וְכִךְ מוֹבָא בְּגִמְרָא (מְגִלָּה לא) תְּנִיָּא
 רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, עֲזָרָא תִקֵּן לָהֶם
 לְיִשְׂרָאֵל שִׁיְהִיו קוּרִין קַלְלוֹת שְׁבִתוֹרַת כְּהֻנִּים
 (וַיִּקְרָא פְּרִשֶׁת בְּחֻקוֹתֵי) קִדָּם עֲצַרְת, וּבְמִשְׁנֵה תּוֹרָה
 (דְּבָרִים פְּרִשֶׁת כִּי תִבּוֹא) קִדָּם רֹאשׁ הַשָּׁנָה.

מֵאֵי טַעְמָא, אָמַר אַבְיִי וְאִיתִימָא רִישׁ לְקִישׁ,
 כְּדִי שֶׁתְּכַלֶּה הַשָּׁנָה וְקַלְלוֹתֶיהָ.

בְּשֶׁלְמָא שְׁבַמְשֵׁנָה תּוֹרָה אֵיכָא כְּדִי שֶׁתְּכַלֶּה
 שָׁנָה וְקַלְלוֹתֶיהָ, אֵלָא שְׁבִתוֹרַת כְּהֻנִּים אֵטוּ
 עֲצַרְת רֹאשׁ הַשָּׁנָה הִיא, אֵין, עֲצַרְת גַּמִּי רֹאשׁ
 הַשָּׁנָה הִיא. דְּתַנֵּן (רֹאשׁ הַשָּׁנָה טז וְכֵן הוֹבָא בְּנִדְרִים
 מ) וּבְעֲצַרְת עַל פְּרוֹת הָאֵילָן.

שְׁלֶשֶׁת יָמֵי הַהִגְבָּלָה וְשְׁבוּעוֹת

א. כִּי לְפִי הַקְּבִיעוֹת חָל בְּיוֹם זֶה יוֹם הַכְּפוּרִים.
 וְעִ"ש מָה שֶׁכָּתַב מִשָּׁל גָּאָה.

ב. נִהְגוּ אֲבוֹתֵינוּ וְרַבּוֹתֵינוּ הַקְּדוּשִׁים וְכֵן מוֹבָא
 בְּסֵפֶר יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל (אוֹת י"ז) לֹא לוֹמַר תּוֹרוֹת
 בְּלֵיל א' שֶׁל שְׁבוּעוֹת, וְטַעְמָם מִפְּנֵי דֶרֶךְ אֶרֶץ
 קְדָמָה לְתוֹרָה, וְהַלִּילָה הַזֶּה הוּא הַכְּנֵה לִירְאָה
 הַנִּקְרָאת שַׁעַר לְתוֹרָה. וְכַמֵּאֹמַר רַבּוֹתֵינוּ בְּגִמְרָא
 (שֶׁבֶת לא): חֲבַל עַל דְּלִית לָהּ דְּרִתָּא וְתִרְעָא
 לְדִרְתָּא עֲבִיד, עִ"ש.

ג. נִהְגוּ אֲבוֹתֵינוּ וְרַבּוֹתֵינוּ הַקְּדוּשִׁים שֶׁהִיוּ
 נְעוּרִים כֹּל הַלִּילָה וְעוֹסְקִים בְּתוֹרָה. וְעַיִן בְּרַבְנֵנוּ
 הַמְּגוֹן אֲבָרְהָם (סִימָן תצד) וְהִנֵּה כְּבָר נִהְגוּ רַב
 הַתְּלַמִּידִים לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְאֶפְשָׁר לְתַת טַעַם עַל
 פִּי פְּשׁוּטוֹ, לְפִי שִׁישְׂרָאֵל הִיוּ יְשָׁנִים כֹּל הַלִּילָה
 וְהַצֶּרֶךְ הַקַּב"ה לְהַעִיר אוֹתָם כְּדֹאִיתָא בְּמִדְרַשׁ,
 לְכֵן אָנוּ צְרִיכִים לְתַקֵּן זֶה, ע"כ.

וְכַבֵּר נִתְּפִשֵׁט בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל לוֹמַר בְּלֵיל זֶה
 תִּקּוֹן מִיַּחַד אֲשֶׁר תִּקְנוּ גְּאוּנִים וְקְדוּשִׁים גְּדוּלֵי

א. יוֹם ב' בְּסִיּוֹן נִקְרָא בְּפִי הָעוֹלָם יוֹם הַמִּיחָס.
 וְהַטַּעַם עַל פִּי פְּשׁוּטוֹ, מִשׁוּם דְּאֵז נֶאֱמַר לָהֶם
 לְיִשְׂרָאֵל "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלַכַת כְּהֻנִּים וְגוֹי
 קְדוֹשׁ...", "וְהֵייתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים..."
 שֶׁהִיוּ אֲמָה מִיחָסֵת.

וְכֵן כָּתַב בְּשַׁעְרֵי יִשְׁשׁוּכָר (מֵאֹמַר חֲדָשׁ סִיּוֹן אוֹת
 ה) בְּטַעְמֵי אוֹת תְּרִיג בְּשֵׁם שַׁעַר בֵּת רַבִּים,
 וּבִילְקוּט מַהֲרִי"ח.

וּבְשׁו"ת הָאֶלְפֵי לָךְ שְׁלֵמָה (סִימָן שְׁלֵא) כָּתַב טַעַם
 מַחֲמַת שֶׁהוּא בֵּין שְׁנֵי יָמִים מְקַדְּשִׁים, בֵּין ר"ח
 וּבֵין יְמֵי הַגְּבָלָה. וְכַעַיִן זֶה מְצִינוּ בְּתַעֲנִית (דף
 יח) הוֹאִיל וּמוֹטֵל בֵּין ב' יָמִים טוֹבִים עֲשֶׂהֲאוּ
 כִּי"ט עֲצָמוּ. וּבְטַעְמֵי הַמְּנַהֲגִים (אוֹת תְּרִי) מְצִינוּ
 כַּעַיִן זֶה. מְצִינוּ גַּם בְּסִנְהֶדְרִין (דף קד) דְּמִשׁוּם
 הַכִּי לֹא מָנוּ אֶת אַחַז, מִפְּנֵי שְׁמוֹטֵל בֵּין שְׁנֵי
 צְדִיקִים, יוֹתָם וְחִזְקִיהוּ.

וּבְסֵפֶר עִירִין קְדִישִׁין (הַרְבַּ הַקְּדוֹשׁ מְרוֹזִין) הִבִּיא,
 דֶּהֶעוֹלָם אוֹמְרִים שְׁלַכְן נִקְרָא יוֹם זֶה יוֹם הַמִּיחָס,

עולם, וכדנזכר בשער הפונות ובשלה הקדוש הובא מעשה נורא ע"ז ממרן הב"י.

ד. והנה בתקון שנתפשט בקרב ישראל, נדפס גם ללמד משניות. אכן החיד"א בספרו לב דוד (פרק לא) כתב שאין ללמד משניות בליל שבועות כלל. וכן כתב בזהר חי להרב הקדוש מקמרא בהקדמות ספר הזהר (וכתב דהב"י שלמד משניות בלילה זה כדהובא בשלה, משום שהיה רגיל להיות לו התגלות על ידי משניות, אבל חוץ ממנו אין לומר כלל אפילו פרק אחד משניות) וברבנו הבן איש חי (במדבר).

אך בשלה הקדוש מבאר ללמד משניות, וכן כתב בספר בדרך פקודיך (הקדמה ג אות ד). ומה שהתקינו להתחיל ולסים מפל ספרי התנ"ך ומשישה סדרי משנה עין בדרך פקודיך, דבאפן זה נחשב לפני הקב"ה כאלו למד כל התורה כלה שבכתב ובע"פ, דכן מקבל הדבר בידי חכמי ישראל, דכשיש לאדם איזה מניעה בלמוד איזה ספר לגמר, ע"כ ההכרח הוא רק מתחיל ומסים ויחשב לפני הבורא כאלו למד הכל.

וכתב דעל כן ישתדל אדם מאוד בקיום המצות הראשונות והאחרונות שבתורה, דהינו הראשונות מצות פרו ורבו בקדשה, והאחרונות היא כתיבת ס"ת.

ובשו"ת התעוררות תשובה (חג סימן נא) כתב סמך לזה, מהא דאיתא בראשונים שמוסיפין בקדשה של מוסף בשבת ויו"ט תחלת קר"ש פ' "שמע ישראל" ובסופו אני השם אלקיכם, הגאונים תקנהו כך על שמלך פרס גזר שלא יקרא ישראל קריאת שמע, לכן הוסיפו בקדשה תחלת ק"ש וסופו, הרי דבאמת זה נחשב כאלו קראו כל הג' פרשיות.

וכן כתב השלה, דחרדים לדבר השם ישתדלו שיהיה מנין מיוחד ביחד, דאכל בי עשרה שכינה שריא, וכתב שיאמר בלילה זה י"ג קדישים מספר אחד ע"ש.

ה. כתב בשער הפונות, דבהגיע אשמרת הבקר מעט קדם עלות השחר, אז צריך שתטבל במקוה ועל ידי זה אנו מקבלים תוספת קדשה. וכן כתב בשלה הקדוש. והנה בחק יעקב כתב, שבבית מוחז הגאון לא נהגו לומר התקון, כל אחד ואחד למד ביחידות, כי עקר תקון לא תקנו רק בפני עמי הארץ שאינן יודעין ללמד, על כן אומרים התקון, ע"ש.

אבל גאון עוזנו רבנו החיד"א זצוק"ל (בספרו לב דוד לא) כתב שאין לשנות מנהג כל ישראל וללמד תלמוד עם פוסקים בלילה זה, דהחייב הוא ללמד דוקא בסדור התקון מרבנו האר"י הקדוש זצוק"ל, דתקון הלז בנוי ומשכלל על פי הסוד. ובשגם לא ידעו ולא יבינו על מה אדניה הטביעו, קריאתה זו הלילה, ע"ש.

וכן כתב ביסוד ושרש העבודה, שיזהר מאוד ומאוד בתקון לילה זו בלמוד כסדר שנדפס בתקון ליל שבועות. וכן כתב להדיא בשלה הקדוש, דהסדר תקון ליל שבועות נתפשט בכל עם ישראל ובכל המלכות כלם כאחד, מגדולים ועד קטנים. וכן קימו וקבלו עליהם ועל זרעיהם, ועין עוד מה שכתבו בשבח ומעלת התקון במטה משה (סימן תרצד) וברבנו הפלא יועץ (ערוך עצרת) וגם רבנו החתם סופר נהג לומר התקון הנדפס עם תלמידיו כדכתיב במנהגי חתם סופר.

והנה כתב בשלה הקדוש, דטוב שיזהר שלא ידברו באותו הלילה בשום לשון חול, רק הכל בלשון הקדש. ובזהר חי בהקדמות הזהר הקדוש, הביא בשם רבנו הבעל שם טוב הקדוש, דטוב להזהר אחר התקון שעשה באזהרה גדולה שלא יפסיק בשום שיחה הנראה כעין בטלה עד אחר שאומר במוסף כתר, כי אז עולין כל קשוטי כלה שעשה בלילה, ומזה נהגו הרבה צדיקים לעמד להתפלל מיד באור הבקר ולא יפסיק בשום שנה ע"ש.

ומנהג זה להתפלל תקף באור הבקר הובא גם

בפרי מגדים, אבל במשמרת שלום (סימן לט) כתב דאבותיו הקדושים לא נהגו כן, אלא היו ישנים איזה זמן משום שצריך להתפלל בדעה צלולה, ובפרט ביום הקדוש הזה. וכתב דיש בזה עוד טעמים אשר לא נתנו להכתב, ע"ש. והנה במטה משה (סימן תרצד) כתב, דגם בליל שני יהיה נעור בלילה ויאחר התקון. וכן הוא במעשה שהובא בשל"ה הקדוש, שעשו התקון גם בליל שני. וכן כתב ביסוד ושרש העבודה, במשמרת שלום, בכן איש חי ובכף החיים (אות י).

אבל בספר מועד לכל חי לרבנו חיים פלאגי (סימן ח אות כד) משמע דבליל שני אין צריך לומר התקון וכן המנהג. ובספר דבר יום ביומו (לו סימן) כתב שאלו הטעמים מה שאין אומרים התקון בליל שני, משום חלשת הדור מרב דאגות וטרדות הפרנסה.

והנה לדינא מנהג אבותינו ורבותינו שלא לישן כלל בלילה הקדוש הזה, כי לילה מקדש הוא מכל לילות, כי בו בחר צור עולמים. ובענין לילה שני בחו"ל, יראי השם ישתדלו בכל כח לעשות גם התקון והברכה תבא על ראשם.

ו. הנה מובא בשער יששכר (חג הבכורים אות צג) נוהגים צדיקים והחסידים להאריך בברכת "אהבת עולם" ביוםא דשבועות, חג הקדוש הזה. ומלבד טעם הפשוט כי אז הזמן קבלת התורה להתפלל על פתיחת עינים והארת למוד התורה לשמה, עוד יש לומר על פי המבאר בתולדות יעקב יוסף (על התורה פרשת וארא) בשם רבו, הוא רבנו הגדול הבעל שם טוב הקדוש זצוק"ל, שנאמר לו מן השמים טעם אחור ביאת המשיח, שאין מאריכין באהבת עולם ע"ש.

ואם זהו לכל יום על אחת כמה וכמה ביום הזה, אשר מבאר ברבותינו כי חג שבועות יפקון מן גלותא. ע"כ כיון שהוא זמן הגאולה, צריכין להאריך יותר בברכת אהבת עולם כדי שלא לאחר ביאת המשיח, רק לקרבו במהרה

בימינו ודבר בעתו מה טוב, ע"כ. (ועין ביסוד שרש והעבודה).

והנה מובא בהגהות זכרון מנחם (על לקוטי מהר"ח) בסדר ברכת אהבה רבה (סקב) כי המנהג אצל כמה צדיקים שבחג השבועות אחר שסימו הצבור ברכת אהבה רבה (אהבת עולם) מתחיל הש"ץ בקול רם מתחלת אהבה רבה. ואולי נובע ממה שאמר הרקח (הובא בבי סימן נט) דמצוה מן המבחר שיהיה היחיד מתפלל בעצמו וכו' אבל אהבה רבה דאית בה רחמי דתורה, מצוה לשמע עכ"ל.

והנה טוב להקפיד בדבר זה כדעת הרקח כי היום מיחד מכל ימים ושונה הוא מימות השנה ז. הנה בענין תחנון יש מחלקת, רבנו הרמ"א זצוק"ל בסעיף ב פסק להלכה שאין אומרים תחנון מראש חדש סיון עד ח' בו, דהינו אחר אסרו חג ע"כ. והפרי מגדים הביא דמנהג הספרדים שאין אומרים תחנון עד י"ג בו, משום דהו זמן תשלומין לקרבנות. וכן הביא המגן אברהם (סימן קלא) בשם כנסת הגדולה. ועין בשערי תשובה שם, דיש דעות אם מונין מיום א' וממילא אין אומרים עד י"ב וי"ב בכלל, ויש אומרים שמשום ספקא דיומא יש למנות מיום שני וממילא עד י"ג, וחג בכלל אין אומרים תחנון.

ח. הנה רבנו הרמ"א זצוק"ל שם כותב, ונוהגין לשטח עשבים בשבועות בבית הכנסת והבתים זכר לשמחת מתן תורה, ע"כ. פרוש שהיו עשבים סביב הר סיני שנאמר, "גם הצאן והבקר אל ירעו" וגומר שמע מנה שהיה שם מרעה. (לבוש)

ובברכי יוסף כתב שיש סמך לזה ממה שכתב במגלה, דהמן אמר לאחשורוש דמנהג ישראל לשטח עשבים בעצרת. והנה מנהג ישראל להכין שושנים ורדים ומעטרין בהם את התורה הקדושה, וכן כתב במהר"ל וכן כתב במדרש תלפיות (אות דודאים) שהוא על פי מה שאמרו

חז"ל, שִׁכְשׁוּיֹצֵא הַדְּבוּר מֵהַקְּב"ה נִתְמַלֵּא כָּל
הָעוֹלָם בְּשָׂמִים.

וְעוֹד דִּכְתַּב הָאֱלֹשִׁיךְ הַקְּדוֹשׁ עַל הַפְּסוּק "וַיִּלְךָ
רְאוּבֵן בִּימֵי קְצִיר חֲטִים" דְּזֶה הָיָה עָרֵב שְׁבוּעוֹת,
לִכֵּן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלֵּילָה וַיֵּצֵא יִשְׁשׁוּכָר חֲמוֹר
גַּרְם בַּתּוֹרָה, שֶׁהָיָה זְמַן קִבְּלַת הַתּוֹרָה.

וּכְתַבּוּ הַמְּפָרְשִׁים, דְּדוּדָאִים הֵן מִיְּנֵי בְּשָׂמִים.
וּבְבִנְיָ יִשְׁשׁוּכָר (מֵאֲמָר ד) כְּתִיב, שֶׁהוּא עַל פִּי
הַמְּדַרְשׁ בְּפָרְשַׁת אַחֲרֵי (פָּרָשָׁה כג) כְּשׁוֹשְׁנָה בֵּין
הַחוּחִים, מְשַׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהִיָּתָה לוֹ פָּרְדָּס גְּטוּעָה,
שׁוֹרָה שֶׁל תְּאֵנִים וְשֶׁל גִּפְנִים וְכו' וּמִסָּר לְאָרִיס
וְהֵלֶךְ לוֹ. וְלֵאחֲרַי יָמִים בָּא הַמֶּלֶךְ וְהֵצִיץ בְּפָרְדָּס
וּמֵצְאוּ מֵלֵא חוּחִין וְדַרְדָּרִים, הֵבִיא קֶצְצִים
לְקוּצוֹ וְרָאָה בּוֹ שׁוֹשְׁנָה אַחַת שֶׁל וָרֵד. נִטְלָה
וְהִרְיָחָה וְשָׁבָה נִפְשׁוֹ עָלָיו. אָמַר הַמֶּלֶךְ, בְּשִׁבִיל
שׁוֹשְׁנָה זוֹ יִנְצַל כָּל הַפָּרְדָּס.

כִּי הָעוֹלָם כְּלוֹ לֹא נִבְרָא אֱלֵא בְּשִׁבִיל הַתּוֹרָה,
לְאַחַר כִּי דוֹרוֹת הֵצִיץ הַקְּב"ה וּמֵצְאוּ מֵלֵא מִים
בְּמִים, דוֹר אָנוּשׁ, דוֹר הַמַּבּוּל, דוֹר הַהַפְּלָגָה.
וְהֵבִיא קֶצְצִים וְקֶצְצוֹ וְרָאָה בּוֹ שׁוֹשְׁנָה אַחַת
שֶׁל וָרֵד, אֵלּוֹ יִשְׂרָאֵל וְנִטְלָה וְהִרְיָחָה, בְּשַׁעָה
שֶׁנָּתַן לָהֶם עֲשֻׁרַת הַדְּבָרוֹת וְשִׁבַּת נִפְשׁוֹ עָלָיו,
בְּשַׁעָה שֶׁאָמְרוּ נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע.

אָמַר הַקְּב"ה, בְּשִׁבִיל שׁוֹשְׁנָה זוֹ יִנְצַל הַפָּרְדָּס
ע"כ. הֵרִי שֶׁלֶךְ לְפָנֶיךָ יֵשׁ יָדִים וְרַגְלִים לְמִנְהַגֵּם
שֶׁל יִשְׂרָאֵל, לְעֵטוֹר הַתּוֹרָה בְּשׁוֹשְׁנִים וְרָדִים
בְּיוֹם מִתַּן תּוֹרַתְנוּ. וְעִ"שׁ עוֹד.

וּבִיפָה לֵלֵב (אוֹת ז) כְּתַב סֵמֶךְ עַל פִּי מַה
שֶׁכְּתַב רַשִׁי עַל תְּהִלִּים (מִזְמוֹר מַה) עַל הַפְּסוּק
לְמִנְצַחַת עַל הַשׁוֹשְׁנִים לְכַבּוֹד תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים
יִסְדּוּ הַשִּׁיר הַזֶּה, שֶׁהֵם רַכִּים כְּשׁוֹשְׁנִים וְנָאִים
כְּשׁוֹשְׁנִים, וּמְרִטִיבֵי מַעֲשִׂים טוֹבִים כְּשׁוֹשְׁנִים.

וְהֵנָּה כְּתַב הַמֶּגֶן אַבְרָהָם, נוֹהֲגִין לְהַעֲמִיד אֵילָנוֹת
בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וּבְבֵתֵיהֶם, וְנִרְאָה לִי הַטַּעַם שֶׁיִּזְכְּרוּ
שֶׁבַעֲצַרַת גְּדוּנִים עַל פְּרוֹת הָאֵילָן וַיִּתְפַּלְלוּ
עֲלֵיהֶם, ע"כ.

אָמֵנָם בְּחֻכְמַת אָדָם (כָּלֵל פֵּט) וּבְחֵי אָדָם (כָּלֵל
קֵלָא) כְּתַב דְּהַגְרָ"א בְּטַל מְנַהֵג זֶה, לְהַעֲמִיד
אֵילָנוֹת בְּעֲצַרַת מְשׁוּם שֶׁכֵּן נִהְיָו הַגּוֹיִם בַּחֲג
שְׁלָהֶם. וְכֵן כְּתַב בְּשַׁעַר יִשְׁשׁוּכָר (מֵאֲמָר חג
הַבְּפוּרִים אוֹת מַח) שֶׁכְּעַת מְנַהֲגוּ בְּזֶה שָׁב וְאֵל
תַּעֲשֶׂה, בְּרֹב קֵהֲלוֹת הַחֲסִידִים וְאֲנָשֵׁי מַעֲשֶׂה,
מֵאַחַר שֶׁאֵינוֹ מְדִינָא וְעַכְשָׁו חֵק הָעַמִּים הוּא.

אָבֵל הַגָּאוֹן מֵהַרְש"ם בְּדַעַת תּוֹרָה וּבְאַרְחוֹת
חַיִּים, הֵבִיא מִתְּשׁוּבַת רִיב"ש (סִימָן קִנְח) דְּבִכְל
דְּבַר שֶׁאֵינוֹ חֻקָּה אֱלֵא עוֹשִׂים מֵאִיזָה טַעַם,
לִיכָּא מְשׁוּם חֻקוֹתֵיהֶם. וְאִם כֵּן, הוּא הַדִּין בְּגִדּוֹן
דִּידוֹ, אֵין חוֹשְׁשִׁים כָּלֵל כִּיּוֹן שֶׁאֵינָם עוֹשִׂים
כֵּן לְהַזְכִּיר שְׁנִדּוּגִין בּוֹ עַל פְּרֵי הָאֵילָן, וּבְפָרְט
כְּפִי שְׁנִהְיָו הָעֲכוּ"ם בְּמִדִּינוֹתֵינוּ, שֶׁמַּעֲמִידִים
הָאֵילָנוֹת גַּם בַּחוּץ.

אִם כֵּן, כִּיּוֹן שֶׁאֵינוֹ עוֹשִׂין כֵּן רַק בְּפָנִים, בְּלֹא
הַכִּי אֵין חֲשֵׁשׁ. וְכֵן כְּתַב בְּיוֹסֵף דַּעַת (בִּיּוֹד סִימָן
שִׁמַּח) וּבְלִקוּטֵי מֵהַרִּיחַ וְכֵן כְּתַב בְּעַרְךָ שִׁי,
דְּמִנְהַג יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה הוּא וְאֵין לְבִטְלוֹ.

וְהֵנָּה לְכַאוֹרָה הָיָה נִרְאָה לוֹמַר, דְּאֵף הַמְּפַקְפָּקִים
לֹא פִקְפְּקוּ אֱלֵא עַל הַמְּנַהֵג שֶׁנִּזְכַּר בְּמִגְן אַבְרָהָם,
לְהַעֲמִיד אֵילָנוֹת. אָבֵל עַל הַמְּנַהֵג שֶׁנִּזְכַּר בְּרַמ"א
לְשִׁטַּח עֲשָׂבִים וְכֵן שׁוֹשְׁנִים וְרָדִים כְּנ"ל, אֵין
בְּזֶה חֲשֵׁשׁ לְכוּ"ע דָּאן עֲבוּדָה זָרָה חֻקַּת הַגּוֹיִם
כָּלֵל.

וְכֵן בְּאֵילָנוֹת הָיָה מְקוּם לוֹמַר דְּגַם לְהַמְּפַקְפָּק
אֵין קְפִידָא אֱלֵא לְהַעֲמִיד אֵילָנוֹת מִמֶּשׁ, אָבֵל
מַה שְׁנוֹהֲגִין לְעֵטוֹר הַבֵּתִי כְּנֶסֶת בְּעִנְפֵי אֵילָנוֹת,
יֵשׁ לוֹמַר דְּלְכֵלֵי עֲלָמָא אֵין חֲשֵׁשׁ כָּלֵל.

וְהֵנָּה מוּבָא בְּסֵפֶר מְנַחָה חֲדָשָׁה (הַשְּׂמֻטוֹת לֶסֶק
לו) שֶׁהֵבִיא דְּבֵית מְדַרְשׁוֹ שֶׁל הַרְבַּ הַגָּאוֹן בְּעַל
מְנַחַת אֲלִיעֶזֶר לֹא הָיָה שֵׁם אֵילָנוֹת וְלֹא פְּרָחִים
וְכִיּוֹצֵא, אֲפֵלוֹ לֹא עַל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

וְהֵנָּה מְנַהֵג אַבּוֹתֵינוּ בְּיָדֵנוּ שֶׁהֵיוּ מְנִיחִים בְּבֵית
וּבְבֵית הַמְּדַרְשׁ עֲשָׂבִים בְּשִׁכְיָבָה וְלֹא בְּעַמִּידָה,
וְכִי נֵאָה וַיֵּאָה בְּכָל קֵהֲלוֹת קֹדֶשׁ "שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל"

ובבית, מי שמנהגו להניח פרחים יש לו על מה שיסמך.

ט. הובא ברבנו הרמ"א, ונוהגין בכל מקום לאכל מאכלי חלב ביום ראשון של שבועות. ונראה לי הטעם שהוא כמו השני תבשילין שלוקחין בליל פסח, זכר לפסח וזכר לחגיגה, כן אוכלים מאכל חלב ואחר כך מאכל בשר. וצריכין להביא עמהם ב' לחם על השלחן שהוא במקום המזבח ויש בזה זכרון לשני הלחם שהיו מקריבין ביום הכפורים, ע"כ.

ובמגן אברהם כתב טעם אחר, דאיתא בזהר שאותן ז' שבועות היו לישראל שבעה נקיים דגמת אישה המטהרת מנדתה. וידוע שדם נעכר ונעשה חלב והינו מדין לרחמים, ע"כ.

וכידוע נאמרו בספרים על זה עוד הרבה טעמים, ובמטה משה כתב רמז לזה מן התורה, "מנחה חדשה ליהוה בשבעתיכם" ר"ת חלב.

והנה יש נוהגין שאוכלין המאכלי חלב בסעודת הלילה ואין אוכלין בלילה בשר כלל, ובסעודת שחרית אוכלין רק מאכלי בשר.

ובספר משנת יעקב כתב סמך לזה על פי מה שכתב במדרש פנחס (לרבנו פנחס מקאריץ זצוק"ל אות ג) טעם על שאוכלין בשבועות מאכלי חלב, דהרי איתא ביו"ד דיש לעשות סעודה לגמרה של מצוה. ואם כן, צריכין לעשות סעודה לגמור ספירת העמר ואי אפשר לעשות של בשר, כי אינו נכר שעושה לשם כך, רק לכבוד יום טוב. ואם כן עושין סעודה מאכלי חלב, לפי זה שסעודת מאכלי חלב הוא סעודה לגמור מצות הספירה, יש מקום לעשותה בלילה תקף בגמור המצוה, ע"כ.

הנה בדרכי תשובה (סימן פט סק י"ט) כתב דמנהג זה לא יתכן, דאין שמחה אלא בבשר, וצריך לאכל בסעודת יום טוב בשר דוקא. ואף דדעת השאגת אריה (סימן סח) דבליל יו"ט א' אין מצות שמחה נוהגת כלל מן התורה, ונוסף

על זה דעת הבית יוסף (סימן תקכט) שבזמן הזה ליכא חיוב שמחה בבשר אפלו ביום.

מכל מקום בשערי תשובה (סימן תקכט) כתב דמדברי המגן אברהם (סימן תקמו סקד) משמע שגם בלילה יש חיוב שמחה דאורייתא וכן סבירא לה למגן אברהם (סימן תקכט וסימן תרצו) דאף דבזמן הזה אין חיוב שמחה בבשר, אבל מצוה מיהו איכא.

והנה בפרט בעצרת מבאר (חלוץ פג) שהוא יום טוב, שנוהגין לאכל בשר דוקא, כדהעיד בתורת חיים בחלין שם, על כן ראוי לאכל בשר אף בלילה, עי"ש. וגם בשו"ת משיב כהלכה (סימן כה) כתב דנכון לאכל המאכלי חלב בשחרית, דהרי הובא במשנה ברורה בשם גדול אחד טעם על מאכלי חלב בחג השבועות, משום שאבותינו כששמעו העשרת הדברות במעמד הר סיני נתגלה להם גם כל חלקי התורה ונאסר להם הבשר נחירה שהיה להם. על כן כשירדו מן ההר, לא היה להם לאכל כי אם מאכלי חלב. ואם כן, לטעם זה ראוי לאכל מאכלי חלב דוקא בשחרית, דבלילה עדין לא נאסר להן בשר נחירה, ואכלו בשר.

ועין גם באשל אברהם שכתב, שהסעודה של חלב יהיה ביום. ולכאורה, כן הוא גם לטעם הרמ"א דהקרבת שתי הלחם היתה ביום. ובהרבה ספרים כתבו טעם על אכילת בשר בחלב, דלא כמו שעשו המלאכים אצל אברהם שאכלו בשר בחלב, שבעבור זה נתנה התורה לישראל. ואם כן, צריכים לאכל המאכלי חלב דוקא קדם אכילת בשר בהפסק קנוח והדחה, כדי לעשות פעלה נכרת שאנחנו מקיימים מצוות אזהרת בשר וחלב.

והנה המנהג ברוב מקומות לאכל המאכל חלב תקף אחר התפלה, בשעת הקדושה רבא, ואין עושין סעודה גמורה עם פת.

אכן ברמ"א כתב לאכל הסעודות חלב עם פת, שעל ידי זה יהי זכרון ל-ב' הלחם. אלא

הַמְזוֹן עַל מִנַּת לֶאֱכַל גְּבִינָה, אֲבָל לְהַפְךָ, לְבָרֵךְ בְּרֶפֶת הַמְזוֹן עַל מִנַּת לֶאֱכַל בֶּשֶׂר, אִין צָרָךְ לְהַחְמִיר, עִ"ש.

וּבִפְרָט שֶׁדַּעַת הַמְהַר"ם וְהַמְגַן אֲבָרָהִם שֶׁמִּתְּדַר לֶאֱכַל אֶפְלוֹ בְּסַעֲוֵדָה אַחַת כְּנ"ל. וְעוֹד דְּהֵנָּה כָּתַב בְּכַלְבּוֹ (הוֹבָא בְּחֶק יַעֲקֹב) דִּישׁ שְׂאוּכְלִין גְּבִינָה בְּסַעֲוֵדָה שֶׁל עֲצֵרֶת, אִף דְּלִיכָא הַפְּסֵק בְּשַׁעוֹר שֵׁשׁ שָׁעוֹת, מְכַל מְקוֹם סוּמְכִין בְּשַׁבּוּעוֹת לְקַיָּם הַמְנָהֵג, עִ"ש.

אִף שֶׁהַסְכָּמַת הָאֲחֵרוֹנִים דְּגַם בְּחַג הַשַּׁבּוּעוֹת יֵשׁ לְהַזְהֵר בְּכָל כְּמוֹ בְּכָל הַשָּׁנָה, אֲבָל עַל כָּל פְּנִיִּים כָּל זֶה חֲזִי לְאַצְטְרוּפֵי וְעִין בְּסִפְרֵי הַקְּדוּשׁ נֶעַם אֱלִימֶלֶךְ (פְּרִשְׁת וִירָא) עַל הַפְּסוּק לֹא תִבְשַׁל גְּדִי בְּחֶלֶב אִמּוֹ.

וְהֵנָּה בְּזֵהר הַקְּדוּשׁ הַנ"ל כָּתַב שְׁלֹא לֶאֱכַל בֶּשֶׂר אַחֵר חֶלֶב בְּשַׁעֲתָהּ חֲדָא, וּבִבְאֵמַת כֵּן כָּתַב בְּשִׁל"ה וְכֵן כָּתַב בְּדַרְכֵי תְּשׁוּבָה. אֲבָל הַמְנָהֵג בְּכָל תְּפוצוֹת יִשְׂרָאֵל לְהַמְתִּין חֲצֵי שָׁעָה מֵאֲכִילַת חֶלֶב לֶאֱכִילַת בֶּשֶׂר.

וְכָתַב בְּסִפְרֵי מֵטָה רֵאוּבֵן (סִימֵן קִפּוֹ) דִּישׁ לֹא מִדְּמָה שֶׁכָּתַב הַזֵּהר הַקְּדוּשׁ בְּשַׁעֲתָהּ חֲדָא, אִין הַכּוֹנֵה שַׁעוֹר שָׁעָה מִמֶּשׁ וְכֵהי גּוֹנָא מְצִינּוּ בְּסִימֵן רַמ בְּמַגֵּן אֲבָרָהִם בְּסוּף הַסִּימֵן, וּבִיד אֲפָרִים שֵׁם שֶׁהֵבִיאוּ מֵהַזֵּהר הַקְּדוּשׁ דְּכִשְׁיֹצֵא מִבֵּית הַכֶּסֶפֶא לֹא יִשְׁמַשׁ מִטְּתוֹ כָּל אוֹתוֹ שָׁעָה, וְכֵן אַחֵר תִּשְׁמִישׁ לֹא תִגִּיק כְּשַׁעֲתָהּ חֲדָא, וְאִין הַכּוֹנֵה שֵׁם שַׁעוֹר שָׁעָה מִמֶּשׁ, אֲלֹא פְּחוֹת מִזֶּה הַרְבֵּה וְהַכּוֹנֵה לְהַמְתִּין זְמַן מָה, עִ"ש.

וְאִם כֵּן, גַּם בְּגִדוֹן דִּידֵן הַכּוֹנֵה לְזְמַן מָה, וְעַל כֵּן יֵשׁ לֹא מִדְּכּוֹנֵת הַזֵּהר הַקְּדוּשׁ לְחֲצֵי שָׁעָה, דְּמְצִינּוּ בְּשַׁבַּת ט בְּמַתְנִיתִין, לֹא יֵשׁ אָדָם לְפָנֵי הַסִּפְרֵי סְמוּךְ לְמַנְחָה עַד שִׁיתְּפַלֵּל. וְכָתַבו הַרְאִשׁוֹנִים דְּסְמוּךְ לְמַנְחָה הוּא חֲצֵי שָׁעָה, וְיֵשׁ לֹא מִדְּגַם בְּזֵה דְּעַד חֲצֵי שָׁעָה הוּא סְמוּךְ, וְזֶה כּוֹנֵת הַזֵּהר הַקְּדוּשׁ עַכְתָּ"ד עִ"ש.

וּבְסִפְרֵי מִשְׁנַת יַעֲקֹב (יִיד סִימֵן פֶּט) כָּתַב קֶצֶת

דִּישׁ לֹא מִדְּדֵרַמ"א לֹא כָּתַב כֵּן אֲלֹא לְהַנּוּהֵגִין לְהַתְּפַלֵּל שְׁחֵרִית בְּהַשְׁכָּמָה וְאוּכְלִין הַסַּעֲוֵדָה שֶׁל חֶלֶב בְּבִקְרָה וּמִפְּסִיקִים הַרְבֵּה בֵּין הַסַּעֲוֵדָה שֶׁל חֶלֶב לְבֶשֶׂר, דְּאִזּוֹ וְדֵאִי יֵשׁ מְעַלְיוֹתָא לֶאֱכַל הַסַּעֲוֵדָה שֶׁל חֶלֶב עִם פֶּת, כְּדִי שִׁיְהִי זְכוּרֵן ל-ב' הַלֶּחֶם.

אֲכֵן לְהַנּוּהֵגִין לְהַתְּפַלֵּל בְּעֲצֵרֶת בְּזְמַן שֶׁמִּתְּפַלְּלִים בְּכָל יוֹם טוֹב, וְאוּכְלִין הַמֵּאֲכִלֵי חֶלֶב סְמוּךְ לְסַעֲוֵדָה שֶׁל בֶּשֶׂר, אִזּוֹ יֵשׁ לֹא מִדְּדָאן לֶאֱכַל הַסַּעֲוֵדָה שֶׁל חֶלֶב עִם פֶּת, דְּאִין דְּרָךְ לַעֲשׂוֹת שְׁתֵּי סַעֲוֹדוֹת ז"א זֶה מִחֶלֶב וּבֶשֶׂר בְּקִבְיָעוֹת גְּמוּר, שִׁיִּצְטָרְכוּ לְבָרֵךְ עַל הַקּוֹדֵם וְאַחֵר כֵּךְ תִּכְף לִשְׁב לֶאֱכַל סַעֲוֹדַת הַבֶּשֶׂר. כְּדִכְתִּיב בְּבֵאֵר מִיָּם חַיִּים (פְּרִשְׁת וִירָא) עַל הַפְּסוּק וַיִּקַּח חֲמָאָה.

וְעוֹד דִּישׁ בְּזֵה גַם חֲשֵׁשׁ אִסוּר, כְּדִכְתִּיב בְּסִפְרֵי אוֹרַח מִישׁוֹר (הוֹבָא בְּדַרְכֵי תְּשׁוּבָה סִימֵן פֶּט סֵק י"ט) דְּכִשְׁאוּכַל קִדָּם הַסַּעֲוֵדָה שֶׁל בֶּשֶׂר סַעֲוֵדָה גְּמוּרָה שֶׁל חֶלֶב, מוֹכַח טוֹבָא דְּאִין דְּעִתּוֹ לְסַלֵּק עֲצִמּוֹ מִן הַסַּעֲוֵדָה וְאִינוּ מְבָרֵךְ בְּרֶפֶת הַמְזוֹן אֲלֹא כְּדִי שִׁיּוּכַל לֶאֱכַל בֶּשֶׂר, וְזֶה אִסוּר כְּעִין מָה שֶׁכָּתַב בְּרַמ"א (יִיד סִימֵן פֶּט וּבִטּוֹ שֵׁם סֵק) דְּאִין לְבָרֵךְ בְּרֶפֶת הַמְזוֹן עַל מִנַּת לֶאֱכַל גְּבִינָה.

וְהֵנָּה כָּתַב בְּדַרְכֵי תְּשׁוּבָה, דְּעַל כֵּן נִכּוֹן לְפָנֵינוּ יוֹתֵר מְנַהֲגֵנוּ לֶאֱכַל הַמֵּאֲכִלֵי חֶלֶב תִּכְף אַחֵר הַתְּפִלָּה בְּשַׁעֲתָהּ הַקְּדוּשָׁא רַבָּא, בְּלֹא פֶת רַק בְּדֶרֶךְ סַעֲוֹדַת אֲרַעִי, וּמְבָרְכִין בְּרַכָּה אַחֲרוֹנָה וּמְמַתִּינִים בְּעֶרְךָ שָׁעָה וְיוֹתֵר וְאַחֵר כֵּךְ אוּכְלִין סַעֲוֹדַת שְׁחֵרִית בְּבֶשֶׂר וְיִין, וְיוֹצֵאִין בְּזֵה לְכֻלֵּי עַלְמָא, עִ"ש.

וְאִמְנָם אִף הַנּוּהֵגִין לֶאֱכַל הַמֵּאֲכִלֵי חֶלֶב בְּסַעֲוֵדָה קְבוּעָה עִם פֶּת סְמוּךְ לְסַעֲוֵדָה שֶׁל בֶּשֶׂר, יֵשׁ לָהֶם עַל מָה לְסַמֵּךְ וְיִסוּדְתָן בְּהַרְרֵי קִדְשׁ, דְּכֵן הוּא בְּשִׁלָּה וְכֵן כָּתַב הַפְּרִי מְגִדִים (יִיד סִימֵן פֶּט בַּמְבּוֹ סֵק) דְּהַעוֹלָם מְקַלִּין בְּשַׁבּוּעוֹת לְבָרֵךְ בְּרֶפֶת הַמְזוֹן עַל סַעֲוֹדַת חֶלֶב, וּמְכִינִים עֲצִמּוֹ לֶאֱכַל בֶּשֶׂר אַחֵר כֵּךְ.

דְּהֵנָּה הַט"ז שֵׁם לֹא הַחְמִיר אֲלֹא בְּמְבָרֵךְ בְּרֶפֶת

טעם לשבח למנהג העולם, עפ"י מה שכתב בברכי יוסף, דיש מנהג דאחר גבינה ממתינים ג' שעות ועפ"י יש מקום לומר דהכונה דיש להמתין אחר חלב חצי משעור ההמתנה לבשר, ע"כ הנהגין כהמחבר דממתינים שש שעות אחרי בשר, ממתינים החצי הינו ג' שעות. ולנוהגים כהרמ"א להמתין רק שעה ממתינים החצי, הינו חצי שעה.

ואם כי אנו מחמירים כהמחבר, מכל מקום העקר לנהג על פי הדין כרמ"א די בחצי שעה. (והנה מר זקני זצוק"ל היה מקפיד ביום שאכל בשר, לא אכל חלב. וביום שאכל חלב, לא אכל בשר.)

והנה ברמ"א כתב, שנוהגין בכל מקום לאכל מאכלי חלב ביום ראשון של שבועות, משמע שביום שני אין מנהג, וכן נהגו הרבה מקומות, שאוכלים מאכל חלב רק ביום הראשון. אבל בכף החיים (אות 10) הביא דגם בחול יש לאכל מאכלי חלב, לעשות זכר למתן תורה, וכן כתב בדרכי חיים ושלו.

וכך נהגו אבותי ורבתי לאכל מאכלי חלב בשני הימים.

י. הנה מובא ביוסף אמין (אות תתנד) מנהגנו לעשות מלייתא מחלב או בשר, ודמות סלם מ-ז' שליבות עליה, זכר ל-ז' רקעים שקרע הקב"ה בשעת מתן תורה, להראות שאין עוד מלבדו והוא מנהג יפה וטוב.

וכתב בחק יעקב בשם הכלבו (סימן נב) נהגו לאכל דבש וחלב, כמו שנאמר "דבש וחלב תחת לשונך". ונהגו בכלל ישראל גם כן לשים בעוגה זעפרן, והטעם לפי שמשמח את הלב.

וגם נהגו הנשים לעשות בשבועות לחם ארך ולו ארבעה ראשים. ונראה לומר, כי נמצא המנהג לזכר שתי הלחם הקרב בעצרת או אפשר מפני מזל תאומים המשמשים בסיון, ע"כ.

ורבנו החיד"א זצוק"ל כתב בספרו לב דוד טעם, משום דהתורה נקראת לחם וכתב,

"ארכה מארץ מדה" ולזה עושים לחם ארך, רמז לתורה ארכה ורחבה ובו ארבעה ראשים כנגד פרד"ס שיש בתורה.

והנה כתב המהר"ל (הלכות חלה) ביו"ט של שבועות דרך העולם שעושין פלאדין גדול וקורין לו סיני.

מנהג קדום לפני ישראל שהיו אוכלין מצה וחמץ ביום הזה, לזכר עולם אחר התחיה שיחעדנו בגוף ונפש וזה באמצעות התורה שקבלנו היום, ובעבור זה הרמז היו חמץ ומצה בשתי הלחם ומנחת נסכים.

יא. הובא בעוללות אפרים (מאמר קמ) נתפשט המנהג שנוהגין לתן ספר תורה חדש לבית הכנסת, דנחשב כאלו הקריבו מנחה חדשה בזמנה. (הובא דבריו בברכי יוסף ובשערי תשובה)

והנה בשו"ת פרי השדה (חב סימן קב) כתב, דאין להתיר להוציא במקום שאין ערוב, יכינו מקום להס"ת בחצר בית הכנסת וביום טוב יביאו אותו לבית הכנסת ובה יקיימו מצות הבאת בכורים.

אבל בשערי רחמים על השערי אפרים (שער ח סק יא) כתב, דלפי מש"כ בספר יד יוסף בשם היראים, דמלאכת מצוה מתוך שהוא הנאת נשמה מתרת, דאך אשר יאכל לכל נפש כתיב, והנשמה בלא הגוף נקראת נפש, ואם כן לפי מה שנוהגין, שקורין בספר תורה החדש והבעל ספר תורה יש לו שמחה, ואם כן היא לצורך הנאת נשמה ובפרט במקום כרמלית, עי"ש.

וכן כתב בשו"ת לבושי מרדכי (מהדורה ג סימן מו) והעיד שכן נהגו להקל אפלו במקום שיש עוד ס"ת בבית הכנסת, ע"כ ודאי מנהג ישראל תורה הוא. וכן כתב בשו"ת חלק לוי (אוח סימן קלג).

אמנם עין בשו"ת בית ישראל (סימן קלג) שכתב שאין להכניס הס"ת אלא בבקר, קדם קריאת התורה, דבזה יש לומר דהוי צרך כיון שיקראו בו, אבל להכניס הספר תורה אחר קריאת התורה אינו נכון. ועין בשו"ת אמרי דוד (סימן קכד אות ג)

יב. יש נהגו שקורין ביום ראשון של חג השבועות סדר התנאים שבין ישראל לאבינו שבשמים, מהרב הקדוש המקבל רבי ישראל נגארה זצוק"ל תלמיד רבנו האר"י הקדוש זצוק"ל, וביום השני סדר הכתבה.

וכתב בלקוטי מאיר בעניני שבועות, דמועיל ליראת שמים ולהצלחה.

יג. צריך האדם להקפיד להתפלל תפלת ערבית של ערב שבועות אחר צאת הכוכבים, כדי להשלים שבע שבתות תמימות של ימי הספירה.

והנה הט"ז בראש סימן תצד כתב, שמאחרין להתחיל ערבית בכניסת שבועות כדי שיהיו ימי הספירה תמימות. וכן כתב החק יעקב (סק א) אולם היעב"ץ בסדורו (עמוד תקסג) כתב דיש אומרים שמאחרין להתפלל עד שחשכה, והוא דקדוק חלוש מאוד מחדש מן האחרונים. והמקדים להתפלל בשעור שמוסיפין מחל על הקדש, הרי זה זריז ונשכר בקיום מצוה וזה זה מתקיים בידו כי בעוד שמתפללים נעשה לילה. וכעין זה כתב השל"ה (דף קעט) דאינו צריך להזהר שיהיה ודאי לילה, אלא לגבי קדוש, אבל מה שמתפללים מבעוד יום אינו כלום. דהא איתא (ברכות כז) שרבי אושעיה התפלל ערבית של מוצאי שבת בשבת, אף על גב דעדין שבת גמור הוא.

והנה לדינא לבני קהלתנו הקדושה "שובה ישראל" יוחק בספר לזכרון עולם, בזכרנו את אבותינו ורבותינו זצוק"ל, איך הקפידו ושלחו שליחים לבדק האם ודאי ירד הלילה, ולא ח"ו שיתחיל תפלת ערבית לפני זמנה. ומר זקני זצוק"ל היה מקפיד תמימות תהינה, ולכן יברך מי שמקפיד שתפלת ערבית של ערב חג השבועות תהיה מאחר יותר ובזמנה.

יד. הנה מנהג ישראל מימים ימימה להיות געורים בליל שבועות, לשב ברבים ולעסק בתורה עד עלות השחר. ואבותינו ורבותינו נהגו ללמד התקון הנדפס בספר "קריאי מועד".

והנה בזהר הקדוש (אמר צח) מובא, שחסידים הראשונים לא היו ישנים בלילה הזה והיו עוסקים בתורה, ואומרים בואו לנחל מודשה קדושה לנו ולבנינו בשני העולמות.

ומובא בשיר השירים רבה (פרק א סימן נז) שבעת קבלת התורה בא הקב"ה על הר סיני וישראל היו ישנים באותה שעה, והצריך להעידם על ידי קולות וברקים. וכתב המגן אברהם (ריש סימן תצד) דלכן אנו צריכים לתקן מה שאבותינו ישנו ולהיות ערים כל ליל חג שבועות.

ומצינו עוד שאמרו בהקדמת הזהר הקדוש (חא דף ח) דכל החברים שעוסקים בתקון השכינה בזה הלילה ושמחים בה, כלם יהיו רשומים וכתובים בספר הזכרונות והקב"ה מברך אותם בשבעים ברכות ועטרות של העולם העליון.

וכתב הכף החיים (סק יא) דבודאי שראוי להזהר ביותר מלדבר שיחת חלין ודברים בטלים בלילה הזה, שדרכו של יצר הרע להכשילם לדבר בדברי חול ומדבר לדבר יבואו לדבר דברי שחוק וקלות ראש ודברים האסורים.

והנה יסוד מנהג זה נתקן על פי דברי רבי שמעון בר יוחאי בזהר הקדוש (בראשית דף ח) רבי שמעון היה יושב ועוסק בתורה בלילה שבו הפלה מתחברת בבעלה, שלמדנו שכל החברים שהם בני היכל הכלה, צריכים בלילה שלמחרתו שהכלה נועדת להיות תחת החפה עם בעלה, להיות עמה כל אותו הלילה ולשמח עמה בתקונה, שהיא מתקנת בהם לעסק בתורה, מתורה לנביאים ומנביאים לכתובים ובמדרשות והמקראות ובסודי החכמה משום שאלו הם התקונים שלה ותכשיטיה.

והיא ועלמותיה באות, ועומדת על ראשיהם ומתקנת בהם ושמחה בהם כל אותו הלילה, ולמחרת אינה באה לחפה אלא עמהם ואלו נקראים בני חפה. וכיון שבאה לחפה, הקב"ה שואל עליהם ומברך אותם ומעטר אותם בעטרות של הכלה, אשרי חלקם ע"כ.

וְהָנָה בְּשַׁעַר הַכּוֹנֹת (דף פט) הַסְתַּמֵּךְ בִּיסוּד סֵדֵר תְּקוּן זֶה עַל דְּבַרֵי הַזֶּהָר הַלְלוּ, וְכִךְ נִהְגוּ אֲבוֹתַי וְרַבּוֹתַי זְצוּק"ל אֵף שֶׁהָיוּ בַּחֲלֵי גְדוֹל וּבִיְסוּדֵימ נוֹרָאִים, הַקְפִּידוּ עַל הַלְמוּד הַמוֹבָא בְּקִרְיָאֵי מוֹעֵד.

טו. נִהְגוּ שְׁלֵא לְלַמֵּד מִשְׁנֵיּוֹת בְּלֵיל חַג הַשְּׁבִיעוּת, אֶךְ מִי שֶׁנִּהְגָּה בְּאִפְּן קְבוּעַ לְלַמֵּד מִשְׁנֵיּוֹת בְּסַעוּדָה, יֵשׁ מִי שֶׁהִתִּירוּ שְׁלֵא יִפְסִיק הַמְנַהֵג.

וְהָנָה יְדוּעִים דְּבַרֵי הַשְּׁל"ה הַקְדוּשׁ (מִסְכַּת שְׁבִיעוּתוֹת קפ) מְנַהֵג אֶרְץ יִשְׂרָאֵל לְקַרְא מְקַרְא וּמִשְׁנָה בְּתַקוּן לַיִל שְׁבִיעוּתוֹת. אוּלַם רַבְנֵי הַחֵיד"א בְּסַפְרוֹ לֵב דָּוִד (פָּרָק לֵא) כָּתַב בְּשֵׁם סֵפֶר טוֹר בְּרַקַּת, שְׂאִין נִכּוֹן לְלַמֵּד מִשְׁנָה בְּלֵיל שְׁבִיעוּתוֹת, וְכֵן נִתְפַּשֵׁט הַמְנַהֵג בִּירוּשָׁלַיִם וְחִבְרוֹן.

וּבְסַפְרוֹ לְדוֹד אֵמֶת בְּקוֹנְטְרַס תּוֹרַת הַשְּׁלָמִים (סִימָן כ"א) כָּתַב, דָּגַם בְּעִיר צֶפֶת נִהְגוּ כֵן מַעַת שֶׁנִּהְגוּ כֵךְ בִּירוּשָׁלַיִם וּבְחִבְרוֹן. וְכֵן כָּתַב רַבְנֵי הַבֵּן אִישׁ חִי (שֵׁא בַמְדַבֵּר) דְּאִין לְלַמֵּד מִשְׁנֵיּוֹת בְּלֵילָה זֶה וּמִי שֵׁישׁ לוֹ מְנַהֵג קְבוּעַ לְלַמֵּד י"ח פְּרָקִים מִשְׁנָה בְּכָל יוֹם, מֵתָר לְלַמֵּד הִ"ח פְּרָקִי מִשְׁנָה בְּיוֹם טוֹב זֶה בְּיוֹם דְּוָקָא וְלֵא בְּלֵילָה, וְאִין מְנִיעָה לְלַמֵּד הַמִּשְׁנָה אֶלָּא בְּלֵיל שְׁבִיעוּתוֹת בְּלַבַּד, אֲבָל בְּשָׂאֵר לַיְלוֹת שֶׁל שַׁבָּתוֹת וַיָּמִים טוֹבִים אִין מְנִיעָה כָּלֵל.

וְהָנָה בְּכַף הַחַיִּים (תַּצַּד סָק ט) כָּתַב דְּכֵן מִשְׁמַע מִדְּבַרֵי הַזֶּהָר הַקְדוּשׁ וְרַבְנֵי הָאֲר"י, שְׂאִין צְרִיךְ לְלַמֵּד מִשְׁנֵיּוֹת בְּלֵיל שְׁבִיעוּתוֹת. וְהוֹסִיף, דְּמִכָּל מְקוֹם נִרְאָה דְּמִי שֶׁנִּהְגָּה לְלַמֵּד מִשְׁנֵיּוֹת עַל הַשְּׁלַחַן כְּדִי לְלַמֵּד דְּבַרֵי תּוֹרָה בְּתוֹךְ הַסַּעוּדָה, אִין לְבַטֵּל מְנַהֵג זֶה כִּי יֵשׁ לְסַמֵּךְ עַל הַמַּתִּירִים.

וְהָנָה לְבַנֵּי קַהֲלָתְנוּ יוֹחֵק בְּסַפֵּר לְזַכְרוֹן עוֹלָם, מְנַהֲגֵינוּ וּמְנַהֵג אֲבוֹתֵינוּ וְרַבּוֹתֵינוּ בִּידְנוּ, לְהַתְּפַלֵּל תְּפִלַּת עַרְבִית מִמֶּשׁ בְּזִמְן וּמִיַּד בְּלִי שׁוּם דְּבַר שְׁלֵא לְצַרֵּךְ, לְעַרְךְ אֶת הַשְּׁלַחַן שֶׁל חַג, וּבְשְׁלַחַן לֵא לּוֹמְדִים מִשְׁנֵיּוֹת וּמְמַהֲרִים בְּשְׁלַחַן וּמְקַצְרִים בְּשִׁירִים וּבְכָל דְּבַר, וּמִיַּד מִתְּחִילִים הַלְמוּד שֶׁל לַיִל שְׁבִיעוּתוֹת וְנִזְהָרִים

וְנִשְׁמְרִים מִכָּל דְּבַר שְׁלֵא לְצַרֵּךְ.

טז. בְּיוֹם חַג הַשְּׁבִיעוּתוֹת לְפָנֵי תְּפִלַּת מְנַחָה, נְאֻסְפִים הַצְּבוּר בְּבֵית הַמְדַרְשׁ וְקוֹרְאִים הַאֲזַהְרוֹת לְרַבֵּי שְׁלֵמָה אֲבָן גְּבִירוֹל וְלְרַבְנֵי יִצְחָק בֶּן רֵאוּבֵן.

וְנִהְגוּ שְׁבִיעוּתוֹת הַרְאִשׁוֹן שֶׁל חַג לּוֹמְדִים מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל רַבֵּי יִצְחָק וּמְצוֹת לֵא תַעֲשֵׂה שֶׁל רַבֵּי שְׁלֵמָה, וּבִיוֹם הַשְּׁנִי לּוֹמְדִים מְצוֹת לֵא תַעֲשֵׂה שֶׁל רַבֵּי יִצְחָק וּמְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל רַבֵּי שְׁלֵמָה.

יז. וְכֵן נִוְהָגִים בְּשַׁעַת הַמְנַחָה לְלַמֵּד מְגִלַּת רוּת, וּפּוֹתְחִים בְּפִסּוּק: "יִשְׁלַם יְהוָה פְּעֻלָּךְ וְתִהְיֶה מִשְׁכַּרְתְּךָ שְׁלֵמָה מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּאת לְחַסוֹת תַּחַת כְּנָפָיו" וּבְפִסּוּק זֶה מְסִימִים.

וְהָנָה מוֹבָא בְּרַבֵּי דָוִד אֲבוּדְרָהֵם (סֵדֵר מוֹסָף שֶׁל פֶּסַח) דְּנוֹהָגִים הָעוֹלָם לְקַרְוֹת בְּחַג שְׁבִיעוּתוֹת מְגִלַּת רוּת, מִפְּנֵי שְׁכַתּוּב בּוֹ עֲנִין תְּחִלַּת הַקְּצִיר וְעוֹד שְׂאֲבוֹתֵינוּ שְׁקַבְלוּ אֶת הַתּוֹרָה נִתְגִּירוּ וְכֵן רוּת נִתְגִּירָה.

וְכֵן מוֹבָא בְּרַמ"א (תַּצַּד סַעִיף ט) דְּנוֹהָגִין לּוֹמֵר רוּת בְּשְׁבִיעוּתוֹת. וְרַבְנֵי הַחֵיד"א בְּבִרְכֵי יוֹסֵף (תַּצַּד סָק יא) גַּם כֵּן כָּתַב, דְּנִהְגוּ לְקַרְוֹת מְגִלַּת רוּת בְּעַצְרַת. וְהוֹסִיף לְתַת טַעַם בְּזֶה מִמָּה שְׂאֵמְרוּ בִּילְקוּט שְׁמַעוֹנֵי (רוּת רַמֵּז תַּקְצוֹ) מָה עֲנִין רוּת אֶצֶל עַצְרַת, לְלַמֵּד שְׁלֵא נִתְנָה תּוֹרָה אֶלָּא עַל יְדֵי יְסוּדֵינָּ וְעֵנִי. וְעוֹד, דְּהָרִי הַתּוֹרָה כְּלָה גְּמִילוּת חֲסָדִים וְכֵן בְּמְגִלַּת רוּת יֵשׁ בָּהּ גְּמִילוּת חֲסָדִים.

וְעוֹד הוֹבָא בְּשֵׁם סֵפֶר שְׁמֵלָה חֲדָשָׁה שְׁמַבִּיא אֶת הַיְרוּשָׁלַיִמִי (בִּיעֵזָה פָּרָק ב הַלְכָה ד) דָּוִד הַמֶּלֶךְ נִסְתַּלַּק בְּעַצְרַת וּבּוֹדָאֵי נוֹלַד בְּעַצְרַת, וּמְגִלַּת רוּת הִיא הַיְחוּס שֶׁל דָּוִד הַמֶּלֶךְ.

יח. מְנַהֵג אֲבוֹתֵינוּ בִּידְנוּ, דְּבִיוֹם שְׁבִיעוּתוֹת מְסִימִים אֶת סֵפֶר הַתְּהִלִּים מִשׁוּם שֶׁהוּא יוֹם פְּטִירַתוֹ שֶׁל דָּוִד הַמֶּלֶךְ.

וְהָנָה כֵּךְ מְבִיא רַבְנֵי הַחֵיד"א זְצוּק"ל בְּסַפְרוֹ מוֹרָה בְּאַצְבַּע (סִימָן ח אֹוֹת רַכּו) דְּנִכּוֹן לְלַמֵּד הַתְּהִלִּים בְּיוֹם חַג הַשְּׁבִיעוּתוֹת, כִּי דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלִיו

השלוש היתה מנוחתו ביום הזה, והיום הקדוש יומא דהלולא דילה, ויעלו לרצון ביותר אמירת תהלתו וכן הובא בכף החיים. (תצד סק לד)

יט. נהגו ביום אסרו חג של חג השבועות, לאסוף את כל הגניזה שהצטברה וקוברים אותה ברוב עם.

והנה הגמרא (מגלה כו) תנו רבנן, תשמישי קדשה נגזזין. ואלו הן תשמישי קדשה: דלוסקמי ספרים, תפלין ומזוזות ותיק של ספר תורה ונרותיק של תפלין ורצועותיהן.

ומרן בשו"ע (קנד סעיף ה) פסק, דספר תורה שבלה מניחין אותו בכלי חרס וגוזזין אותו בקבר תלמיד חכם, אפלו אינו אלא שונה הלכות ולא שמש תלמידי חכמים.

הרי שדין הגניזה יסודתה בהררי קדש.

כ. הנה כתב ביסוד ושרש העבודה (שער ט פד): כשחל יום טוב במוצאי שבת, ראוי להתנהג שיאמר לאחר שיקרב שתי גרות ביחד, כדי שיברך ברכת מאורי האש על אבוקה כדינו, ע"כ.

אמנם יש מחמירין, שאין מקרבין הגרות ביחד במוצאי שבת שחל ביום טוב.

ובספר ויגד משה (סימן טו אות ט) העתיק בן מספר שיח אבות (מנהגים אות סז) וזה לשונו: בכל יום טוב שחל במוצאי שבת, לא היו מקרבין ב' גרות בשעת ברכת הנר, כדי שלא יהיה נראה ככבוי בעת הפרדתן זה מזה, עכ"ל.

לפי הנראה כונתו שמדמה הלכה זו להא דכתיב במגן אברהם (סימן תקב סקי) בשם הגמ', דהעולם רגילים להזהר מלקח אוד ממדורה שאחזה בו האש, והינו אפלו בעצים גסים שאין אגודים יחד, כדכתיב בשו"ע הרב שם, אכן באמת אדרבה משם ראיה להתר, דהרי כתב באליה רבה שם, דעץ שקורין קינה שדולק כמו נר ממש, אין שום כבוי בהפרדתן זה מזה.

אלא שבפרי מגדים (במבז סקג) משמע קצת

דלא ברר ליה כל כך להתרא בקין האלץ, אך גם אם נאמר להחמיר בקין האלץ דנר ממש עדיף יותר מקין האלץ, אמנם מטעם אחר יש מקום לאסור שלא לקרב שתי גרות ביחד ביום טוב. דכשמטין שתי הגרות ביחד, נוטף מהשעוה או מהחלב על הארץ, ואם כן באנו למחלקת הט"ז והאליה רבה וחדד משה (סימן תקי"ד). דדעת הט"ז (שם סקו) דמורת להטות נר למטה קצת כדי שיתוך השעוה או החלב, אף שעל ידי זה נוטף החלב על הארץ. מכל מקום, כיון דעל ידי הטיה זו מבעיר טפי מתר, דגם כבוי ע"י רבוי הבערה מתר, כמו שמתיר הרמ"א (סעיף ב) להרבות פתילות לנר.

אבל האליה רבה והחמד משה חלקו עליו, דלא דמי למרבה פתילות לנר שמתיר הרמ"א, דשם על כל פנים כל השמן נשרף, מה שאין כן נדון הט"ז שהשעוה או החלב נתך ונוטף על הארץ ואינו נשרף, יש לאסור.

ואם כן, גם נדון דידן כשמקרבין הגרות ביחד, נעשה רבוי הבערה אבל נשפך מהשעוה או החלב לארץ, ולהט"ז מתר אבל להאליה רבה והחמד משה אסור.

אלא שבשו"ת קנה בשם (חא סימן ל) מצדד להתר בנדון דידן, אף לדעת האליה רבה וחדד משה שבנדון הט"ז כונתו שיטף השעוה על הארץ כדי שיכבה מהרה, ואף על פי כן מתיר הט"ז כיון דע"י הטיה זו מבעיר טפי, אבל האליה רבה וחדד משה אוסרין. אבל בנדון דידן אין הכונה כלל שיטף השעוה או החלב לארץ, וגם לא ניחא ליה בזה, אם כן הוי פסיק רישא דלא ניחא ליה באסור דרבנן דקי"ל.

על כן מנהג העולם שמקרבין שתי הגרות ביחד במוצאי שבת שחל ביום טוב, כדי לברך ברכת מאורי האש על האבוקה כדינו, יש להן על מה לסמוך, בפרט דיסודתו בהררי קדש ביסוד ושרש. העבודה.